

**การเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้าน: การขยายตัวและความยั่งยืนในชุมชนบ้านคุ่ม
ตำบลคูเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร**

**The Changes of Village Civil Society: Expansion and Sustainability in Ban Khum
Community, Khu Muang Sub-district, Maha Chanachai District, Yasothon Province**

ดร. สมศักดิ์ ศรีสันติสุข¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะประชาคมหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของประชาคมหมู่บ้านคุ่ม (เดิม) ซึ่งได้มีการขยายไปสู่หมู่บ้านอื่น และเพื่อศึกษาผลกระทบของแนวความคิดประชาคมที่มีต่อหมู่บ้านคุ่ม (เดิม หมู่ที่ 2) และหมู่บ้านอื่น (หมู่ที่ 6 และ 9) การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ลักษณะประชาคมหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่ เป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในปีพ.ศ. 2528 มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน จนพัฒนาการเป็นประชาคมหมู่บ้าน ถือได้ว่าเกิดขึ้นจากความต้องการของชาวบ้านโดยตรง ในลักษณะของการดำเนินการจากล่างสู่บน (Bottom up) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น จนกระทั่งการฝากเงินออมทรัพย์มีจำนวนมากขึ้น สมาชิกของกลุ่มจึงได้ตัดสินใจแยกไปจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในแต่ละหมู่บ้านของตนเอง โดยยังคงทำหน้าที่เป็นประชาคมเช่นเดิม จึงกล่าวได้ว่าเป็นการขยายตัวของประชาคมไปยังหมู่บ้านอื่น 2) การเปลี่ยนแปลงของประชาคมหมู่บ้านคุ่ม (เดิม) ในลักษณะของการขยายไปสู่หมู่บ้านอื่น มีปัจจัยต่าง ๆ คือ นโยบายของรัฐบาลด้านการเงิน ทุนเงินล้านเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน ความพร้อมด้านศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารองค์กร การกระจายอำนาจของการปกครองท้องถิ่น

¹รองศาสตราจารย์ ประธานบริหารหลักสูตรปริญญาโทสาขาวิชาการจัดการพัฒนาชนบท (นานาชาติ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การขยายตัวของสมาชิกและเงินฝากเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการพัฒนา
สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และ 3) ผลกระทบของแนวความคิดประชาคมที่มีต่อหมู่บ้านกุ่ม
(เดิม หมู่ที่ 2) และหมู่บ้านอื่น (หมู่ที่ 6 และ 9) ได้ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาของชุมชน
การดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน ความตระหนักถึงบทบาทของประชาคมที่มีความสำคัญต่อ
วิถีชีวิตชุมชน และการพัฒนาความยั่งยืนของแนวความคิดประชาคม

คำสำคัญ: ประชาคมหมู่บ้าน ผลกระทบ การขยายตัว และความยั่งยืน

Abstract

The objectives of this research were to study the characteristics of 3 villages civil society, to analyze factors related to the changes of the Village Civil Society (VCS) which expanded to the other two villages, and to study the impacts of VCS on Ban Khum community (former, Mu 2) and others (Mu 6 and Mu 9). The research study was based on the qualitative methodology.

Results of study were that: 1) the characteristics of 3 villages were a developing VCS in 1985, initiated by the needs of villagers, and managed from the bottom up operation; 2) factors related to expand VCS from Ban Khum community to the other two villages were the government policy of one million baht village fund development, readiness of human resource development in administrative organizations, decentralization of local organizations, expansion of members and increasing of saving, learning organization development, and basic infrastructure development; and 3) the impacts of VCS on Ban Khum community and others were the learning process and understanding community problems, the operations for the community problem solving, role consciousness of VCS influencing on community ways of life, and the sustainability development of VCS concept.

Keywords: village civil society, impacts, expansion and sustainability

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชาคมหมู่บ้านคุ้ม ตำบลคูเมือง อำเภอหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นประชาคมหมู่บ้านที่ประกอบด้วย 3 หมู่ ที่ได้เริ่มรวมตัวกันจากการมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากได้เล็งเห็นประโยชน์ของการรวมกันในการแก้ไขปัญหาสังคมของหมู่บ้าน เช่น ปัญหายาเสพติดของวัยรุ่น เป็นต้น ดังนั้น ประชาชนทั้ง 3 หมู่บ้านจึงได้รวมกันเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นในปี พ.ศ. 2528 ทำให้เกิดการรวมกลุ่มประชาคมหมู่บ้านในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดความเข้มแข็งและความสามัคคีขึ้นใน 3 หมู่บ้านดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้ดำเนินการมาหลายปี จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2545 แต่ละหมู่บ้านได้แยกตัวออกมาตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของตนเอง จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่เกิดการเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้าน โดยในแต่ละกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งยังคงทำหน้าที่เป็นประชาคมของแต่ละหมู่บ้านนั้น มีลักษณะเป็นอย่างไร การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถือเป็นการขยายตัวของประชาคมหมู่บ้าน โดยหมู่บ้านแต่ละ

หมู่บ้านสามารถรวมกันจนเกิดความสามัคคีได้อย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้าน นอกจากนี้ แนวความคิดประชาคมมีผลกระทบต่อหมู่บ้านอื่นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะประชาคมหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของประชาคมหมู่บ้านคุ้ม (เดิม หมู่ที่ 2) ที่ทำให้เกิดการขยายไปสู่หมู่บ้านอื่น (หมู่ที่ 6 และ 9)
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของแนวความคิดประชาคมที่มีต่อหมู่บ้านคุ้ม (เดิม) และหมู่บ้านอื่น

ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบลักษณะประชาคมหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่
2. ทำให้ทราบสาเหตุของการ

เปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้านคุ้ม (เดิม หมู่ที่ 2) โดยทำให้เกิดการขยายตัวไปสู่หมู่บ้านอื่น (หมู่ที่ 6 และ 9)

3. ทำให้ทราบผลกระทบของแนวความคิดประชาคมที่มีต่อหมู่บ้านคุ้ม (เดิม) และหมู่บ้านอื่น

4. ทำให้ทราบองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดประชาคมหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารการพัฒนาทางการเมืองเกี่ยวกับแนวความคิดประชาคมหรือประชาสังคมของนักวิชาการตะวันตกและนักวิชาการไทย ต่างมีมุมมองที่หลากหลายไม่ว่าประชาคมในฐานะเป็นสิทธิ ความเสมอภาค จริยธรรม พลังประชาชน พลังสามัคคี พลังชุมชน ทุนวัฒนธรรม และทุนทางสังคม (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2540; สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2543; สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2549; อนุชิต พวงคำลี และคณะ, 2542; Hadenius & Ugglä, 1996; Yoshihide & Srisontisuk, 2005) สำหรับกรอบแนวคิดที่ใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวความคิดประชาคมหมู่บ้านที่แสดงออกถึงจิตสำนึกของชุมชนซึ่งนำไปสู่พลังประชาชนที่เกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชนเอง ทำให้กลุ่มพลังชุมชนซึ่งในที่นี้หมายถึงกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความสามัคคี โดยอาศัยทุนทางสังคม ทำให้ประชาคมหมู่บ้านมีความเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของชุมชน และขยายแนวความคิดประชาคมหมู่บ้านไปยังหมู่บ้านอื่นได้

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกชุมชนบ้านคุ้มหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 6 และ หมู่ที่ 9 ตำบลคูเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร โดยนักวิจัยได้เคยศึกษาชุมชนบ้านคุ้มเดิม ซึ่งในอดีตยังไม่ได้แยกเป็น 2 หมู่

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ระดับกลุ่ม คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในชุมชนบ้านคุ้ม หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 ตำบลคูเมือง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร โดยใช้เวลาเป็น 2 ระยะ กล่าวคือ ในระยะแรกระหว่างเดือนมกราคม 2549 จนถึงเดือน

เดือนเมษายน 2549 และในระหว่าง
เดือนสิงหาคม 2550 จนถึงเดือนตุลาคม 2550

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย
เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้ใช้เครื่องมือ
ดังนี้ 1) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้
เข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมของชาวบ้าน
2) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อ
เข้าใจเหตุการณ์ความสัมพันธ์ของชาวบ้าน
ตามความเป็นจริง 3) การสัมภาษณ์เพื่อการ
สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวบ้าน
4) การสนทนากลุ่มกับตัวแทนของสมาชิก
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั้ง 3 หมู่ เพื่อให้
เกิดความเข้าใจในแนวความคิดของประชาคม
และ 5) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ได้มี
หน่วยงานของรัฐเคยจัดทำเป็นข้อมูลไว้แล้ว
ทั้งนี้ได้คำนึงถึงข้อมูลที่ต้องมีความเที่ยงตรง
และความเชื่อถือได้ ส่วนการวิเคราะห์
ข้อมูลได้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content
Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้

ชุมชนบ้านคุ่ม ก่อตั้งมาประมาณ
171 ปี ประชาชนกลุ่มแรกอพยพมาจากบ้าน

หนองน้ำเต้า ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอเขื่องใน
จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2374 และ
ต่อมามีราษฎรจากบ้านตากแดด อำเภอ
มหาชนะชัย บ้านหนองปอ และบ้านคูสา
อำเภอรามไศล จังหวัดศรีสะเกษ อพยพ
ติดตามมาอยู่รวมกันทำให้หมู่บ้านมีการขยาย
ใหญ่ขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันบ้านคุ่มได้แบ่ง
การปกครองออกเป็น 3 หมู่ ได้แก่ บ้านคุ่ม
หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 มีครัวเรือนรวมกัน
ทั้งสิ้น 382 ครัวเรือน มีราษฎร 1,978 คน
เป็นชาย 1,012 คน เป็นหญิง 966 คน ราษฎร
ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-49 ปี มีพื้นที่
ทั้งหมด 7,582 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย
626 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 6,647 ไร่ นอกนั้น
เป็นพื้นที่ปลูกป่าสาธารณะของแต่ละหมู่บ้าน
การตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่มกันอยู่ใน
หมู่บ้านแบบหมู่บ้านเกษตรกรรมทั่วไป
การแบ่งเขตหมู่บ้านเป็นการแบ่งตามกลุ่ม
ความหนาแน่นของครัวเรือนที่รวมกันในบริเวณ
นั้น ๆ ดังนี้ หมู่ที่ 2 จำนวน 147 ครัวเรือน
หมู่ที่ 6 จำนวน 134 ครัวเรือน หมู่ที่ 9 จำนวน
101 ครัวเรือน บริการสาธารณะในหมู่บ้าน
ประกอบด้วยวัด 1 แห่ง สถานีนอนมัยตำบล
โรงเรียนประถมศึกษา (ขยายโอกาสทาง

การศึกษา) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน ศาลาประชาคม ศูนย์สาธารณสุข มูลฐานชุมชน หอกระจายข่าว ศูนย์สาธิต การตลาด องค์การบริหารส่วนตำบล และ โรงเรียนชุมชน 3 โรง ระดับการพัฒนาของ ชุมชนจัดเป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 3 ทั้ง 3 หมู่บ้าน

ชาวบ้านกลุ่มส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ บุญบั้งไฟ และจัด กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา อาทิเช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นประจำทุกปี ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ถึงแม้จะแบ่งการปกครองเป็น 3 หมู่บ้าน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีความผูกพัน ความรักสามัคคี เมื่อมีกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ในหมู่บ้านต่างให้ความร่วมมือและร่วมงาน กันเป็นอย่างดี บริการสาธารณะต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ราษฎรทั้ง 3 หมู่บ้านสามารถใช้ ประโยชน์ร่วมกันได้โดยไม่เกิดปัญหาขัดแย้ง ใด ๆ เมื่อเกิดกรณีพิพาทขัดแย้งกันระหว่าง บุคคลต่าง ๆ ผู้นำหมู่บ้านสามารถไกล่เกลี่ย สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันได้

ประชาคมบ้านคุ้มเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2528 เป็นการประชุม เพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จากการฝากเงินสัจจะออมทรัพย์สู่เวที ประชาคมหมู่บ้าน ทำให้เกิดการพูดคุยและ ร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนทุก ๆ เดือน จนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นว่าการที่ประชาคม บ้านคุ้มประสบความสำเร็จ เนื่องมาจากการมี ส่วนร่วมของชุมชนโดยชุมชนมีปัญหาก็ จะต้องร่วมกันแก้ไขตลอดเวลา การมีจิตสำนึก ของชุมชน การมีเครือข่ายชุมชนและความ เป็นชุมชนทางเครือญาติ นอกจากนี้ยังได้ พบว่า ชุมชนได้รับประโยชน์จากเวทีประชาคม หลายอย่างคือ ชุมชนได้รู้จักตัวตนของตนเอง ชุมชนรู้จักการจัดการกับปัญหาของตนเอง และชุมชนมีความปรองดองและสามัคคีกัน ตลอดจนได้พบว่า บทเรียนจากประชาคม บ้านคุ้มทำให้เกิดการพัฒนาที่มีความเชื่อมั่น ในศักยภาพของตนเอง มีจิตสำนึกในการ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งจะเป็นการสร้าง ทุนทางสังคม เกิดความสามัคคี เอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิด ความยั่งยืนในชุมชนอย่างแท้จริง

แม้ว่าหมู่บ้านคุ่มทั้ง 3 หมู่ มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในแต่ละหมู่บ้าน แต่ความสนใจของสมาชิกแต่ละหมู่บ้านต่อปัญหาของชุมชนยังคงเหมือนเดิมจากการศึกษาพบว่า สมาชิกยังคงมีการประชุมประชาคมหมู่บ้านแบบเดิม กล่าวคือ ภายหลังเมื่อมีการฝากและกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิกได้อภิปรายและเฝ้าระวังปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน โดยมีการอภิปรายอย่างกว้างขวาง และหาทางออกในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นหนทางของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ย่อมจะเห็นได้ว่าความเป็นประชาคมเกิดจากความ เป็นเครือญาติพี่น้องของชาวบ้านคุ่ม ทำให้มีทุนทางวัฒนธรรมที่มีความเอื้ออาทรต่อปัญหาความเป็นอยู่ของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมา

การวิเคราะห์ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้านคุ่ม (เดิม) ที่ได้ขยายไปสู่หมู่บ้านอื่น

จากการที่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้มีการขยายตัวไปจัดตั้งขึ้นในแต่ละหมู่บ้านนั้น สมาชิกแต่ละหมู่บ้านยังคงทำหน้าที่เป็น

ประชาคมหมู่บ้านเช่นเดิม โดยได้พบปะพูดคุยปรากฏการณ์ทางสังคมของชุมชน ถ้าหากมีปัญหาก็เปิดโอกาสในการร่วมกันพิจารณา เสนอแนะแนวทางในการแก้ไข ปัญหาของชุมชน และร่วมกันนำไปปฏิบัติปรากฏการณ์ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้านคุ่ม (เดิม) โดยได้ขยายไปสู่หมู่บ้านอื่น และจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้านคุ่ม (เดิม) มีดังต่อไปนี้

การที่รัฐบาลมีนโยบายเงินทุนเงินล้านบาทเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นปัจจัยหนึ่งที่คอยกระตุ้นให้เกิดระบบเงินฝากและการพัฒนาชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีคณะกรรมการจากหมู่บ้านต่าง ๆ โดยในระยะที่เริ่มกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์การบริหารเป็นอย่างมาก จึงถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้จากองค์กร ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์

จากการที่รัฐบาลมีนโยบายในการกระจายอำนาจสู่ชุมชน เช่น การบริหารมหาดไทยในการแบ่งเขตการปกครองระดับ

หมู่บ้าน ทำให้เกิดเป็นหมู่บ้านใหม่อีก 2 หมู่ ซึ่งแบ่งแยกออกมาคือ หมู่ที่ 6 และ 9 แต่ไม่มีความแตกต่างในเรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณี เนื่องจากความเป็นเครือญาติพี่น้อง เดียวกัน นับว่าการแบ่งการกระจายอำนาจ เป็น 3 หมู่ จึงมีโอกาที่จะได้รับการจัดสรร งบประมาณให้กับแต่ละหมู่เท่า ๆ กัน หาก ไม่มีการแบ่งหมู่ก็จะได้งบประมาณเพียง ส่วนเดียว แต่เมื่อแยกเป็น 3 หมู่บ้าน ก็จะได้เงินงบประมาณการพัฒนาหมู่บ้าน ๆ ละเท่า ๆ กัน ทำให้มีโอกาสในการทำ กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น

เมื่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมี เพียงกลุ่มเดียว แต่มีสมาชิกทั้ง 3 หมู่บ้าน ทำให้มีการขยายตัวของสมาชิกมากขึ้น ตลอดจนเงินฝากก็มากตามขึ้นด้วย ทำให้มี ยอดเงินจำนวนมาก จึงยากต่อการบริหารจัดการองค์กร เพื่อที่จะให้เกิดความโปร่งใส สมาชิกจึงมีความเห็นว่าสมควรจะแยกไปตาม กลุ่มหมู่บ้านของตน

คณะกรรมการกลุ่มบางท่านมีความเห็นว่า ถ้าจะให้มีการดำเนินการอย่างถาวรและ ต่อเนื่องควรจะต้องมีรุ่นเยาวชนเข้ามา มี บทบาท โดยเข้ามาเรียนรู้การทำงานของกลุ่ม

จนเกิดความชำนาญก็จะเป็นการพัฒนาองค์กร แห่งการเรียนรู้แก่สมาชิก

การพัฒนาสาธิตอุปโภคขั้นพื้นฐานที่ ได้รับจากงบประมาณ ทำให้ชาวบ้านได้รับการ สนับสนุนอาคารสำนักงานและศูนย์สาธิต ขึ้น จึงจำเป็นต้องมีโครงการการดำเนินการ เนื่องจากได้มีอาคารก่อสร้างสำนักงาน เรียบร้อยแล้ว

ผลกระทบของแนวความคิดประชาคมที่มี ต่อหมู่บ้านคุ่ม (เดิม) และหมู่บ้านอื่น

การที่ชาวบ้านคุ่ม (เดิม) ได้ดำเนินการ กิจกรรมด้านกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็น ระยะเวลาอันนานซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้แสดงให้เห็นถึงแนวความคิดประชาคมของชุมชนใน การช่วยเหลือสมาชิกของกลุ่มและได้ส่งผลกระทบต่องานวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม ในภายหลังจากที่แต่ละหมู่บ้าน ได้แยกตัวออกไปตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อ การผลิตของตนเอง บทบาทในการทำหน้าที่ ประชาคมในการเฝ้าระวัง และการควบคุมทาง สังคมยังคงเดิม จึงทำให้เห็นผลกระทบของ แนวความคิดประชาคมที่มีหมู่บ้านคุ่ม (เดิม) และหมู่บ้านอื่นไม่มากนักน้อย รายละเอียดดังนี้

1. ผลกระทบภายหลังการแยกกลุ่ม ออมทรัพย์ออกไปยังหมู่อื่น

เนื่องจากหมู่ที่ 2 เป็นหมู่บ้านที่ริเริ่มการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ต่อมาหมู่อื่น ๆ ต่างก็ได้แยกไปจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านของตน จึงทำให้เห็นผลกระทบของแนวความคิดประชามต่อหมู่บ้านคุ่ม (เดิม) ดังต่อไปนี้

1.1 ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ

ปัญหาของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกได้มาพูดคุยปัญหาของชุมชนมากขึ้นและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยมีหลายประเด็นหลายเรื่องซึ่งสามารถแยกประเด็นย่อย ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) การอภิปรายปัญหาของชุมชนอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อสมาชิกมีจำนวนน้อยลง ทุกคนสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของชุมชนได้มากขึ้นอย่างกว้างขวาง

2) ความสามารถในการควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด เมื่อสมาชิกได้ลดจำนวนลงทำให้การควบคุมและตรวจสอบสมาชิกให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มออมทรัพย์เพิ่มมากขึ้น

3) ภาวะผู้นำมีส่วนพัฒนา

แนวคิดประชาม การมีผู้นำที่มีความเข้าใจในอุดมการณ์ของกลุ่มออมทรัพย์ ย่อมทำให้เกิดการพัฒนาแนวคิดประชามอย่างกว้างขวางมากขึ้นกับสมาชิกของหมู่ที่ 2 อย่างเต็มใจ ดังนั้นบทบาทของผู้นำซึ่งยังมีอยู่ตลอดเวลา ย่อมทำให้เห็นว่า ภาวะผู้นำมีส่วนพัฒนาแนวคิดประชามเป็นอย่างมาก

1.2 ทำให้มีการดำเนินการแก้ไข

ปัญหาของชุมชน โดยสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์มีบทบาทอย่างมากต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างเต็มที่ โดยมีประเด็นย่อย ๆ

1) ความตระหนักของประชาชน

ต่อปัญหาของชุมชน ทั้งนี้ย่อมจะเห็นได้ว่าสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ได้ตระหนักถึงปัญหาของชุมชนเป็นอย่างมาก

2) การปรับเปลี่ยนระเบียบ

ให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน โดยสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ปรับเปลี่ยนระเบียบให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนจากกติกาเดิมนำเงินมาฝากสัจจะเพื่อกินดอกเบี้ย เมื่อสมาชิกกู้เงินน้อยลง จึงต้องเปลี่ยนกติกาโดยกำหนดให้ฝากสัจจะสะสม

อย่างเดี๋ยวจึงทำให้ดำเนินการแก้ไขปัญหของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.3 ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญบทบาทประชาคมที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านที่ 2 นั้นเป็นกลุ่มที่ได้ปฏิบัติตามบทบาทเท่าที่เคยปฏิบัติมา ก่อนจะมีการแยกกลุ่มออมทรัพย์ออกไปยังหมู่บ้านของตนเอง จึงทำให้บทบาทของประชาคมได้ช่วยเหลือสมาชิกภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งทำให้วิถีชีวิตของชุมชนดีขึ้น โดยมีประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) การเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน โดยถือว่าเป็นบทบาทหนึ่งของสมาชิกในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการหวาดระแวงในการฝากเงินซึ่งกันและกัน

2) การบริหารจัดการมีความสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากบทบาทหน้าที่หนึ่งที่สมาชิกได้รับ ก็คือการได้รับการบริหารจัดการที่มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

3) การสงเคราะห์ช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาส โดยถือเป็นบทบาทหนึ่งของประชาคมในการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาส

4) การช่วยเหลือกิจกรรม

ส่วนรวมของชุมชน ถือเป็นบทบาทหนึ่งของสมาชิกประชาคมในการช่วยเหลือกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ซึ่งได้มีการแข่งขันเกิดขึ้นในแต่ละกลุ่ม แต่มีข้อเสียคืออาจมีความหวาดระแวงกันอยู่

1.4 ทำให้เกิดการพัฒนาแนวความคิดประชาคมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเป็นไปได้ในทางบวกหรือทางลบ เนื่องจากแนวความคิดประชาคมเกิดขึ้นจากความศรัทธาต่อผู้นำและกรรมการหมู่บ้านตลอดจนสมาชิกได้มีการตรวจสอบ เพื่อให้ผลตอบแทนภายในชุมชนนำไปสู่การใช้ประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ได้มีประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) สมาชิกสามารถกู้เงินได้มากขึ้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้สมาชิกจะได้ทราบประโยชน์ของสมาชิกในการกู้ยืมตามวัตถุประสงค์

2) การบริหารจัดการเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และแก้ไขปัญหาได้อย่างฉับไว โดยสมาชิกได้กล่าวถึงการบริหารงานง่ายขึ้นกว่าการรวมกลุ่ม

3) การแข่งขันกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เนื่องจากการแยกกลุ่มออมทรัพย์ฯ ไปยัง

หมู่บ้านของตนนั้น ทำให้มีการแข่งขันเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

2. ผลกระทบของแนวความคิด ประชาคมที่มีต่อหมู่บ้าน 6 และหมู่บ้าน 9 (หมู่บ้าน ขยาย)

ภายหลังจากการแยกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไปดำเนินการในหมู่บ้าน 6 และ 9 แล้ว แนวความคิดประชาคมหมู่บ้านยังคงดำเนินการเช่นเดิม จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาว่า แนวความคิดประชาคมภายหลังจากขยายตัวไปยังหมู่บ้าน 6 และ 9 โดยการผ่านกิจกรรมด้านกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน 6 และ 9 อย่างไรบ้าง

ผลกระทบภายหลังจากได้แยกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตออกไปยังหมู่บ้าน 6 และ 9 ซึ่งเป็นหมู่บ้านขยายนั้นมีหลายประเด็นที่ชุมชนหมู่บ้านขยายได้รับผลกระทบดังต่อไปนี้

2.1 ทำให้มีการแก้ไขปัญหาของชุมชน

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการได้รับแนวคิดของประชาคมจากหมู่บ้าน 2 โดยกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งเป็นกรรมการชุดเดิมที่ได้ดำเนินการมาแล้ว จึงมีความเข้าใจใน

กฎเกณฑ์ระเบียบของกลุ่มและปัญหาของชุมชนทำให้มีการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างต่อเนื่องเหมือนที่เคยปฏิบัติมา โดยมีประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การประชุมทุกเดือนของคณะกรรมการบริหาร

การประชุมของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตยังคงมีการประชุมทุกเดือน แต่จะไม่บ่อยเท่ากับกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน 2 สำหรับการประชุมจะมีเนื้อหาสาระมากกว่า เนื่องจากการประชุมกลุ่มที่เล็กกว่าเดิม

2) การพูดคุยปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการประชุมของชุมชนนอกจากจะเป็นการประชุมปัญหาการกู้ยืมเงินแล้วยังมีการประชุมพูดคุยปัญหาชุมชนอย่างต่อเนื่องทุก ๆ เดือนอีกด้วย

2.2 ทำให้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา

หลังจากการพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาของการกู้ยืมเงินแล้วยังมีการพูดคุยปัญหาของชุมชนด้วย โดยมีประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาการกู้เงินปรับเปลี่ยน

โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ได้มีการปรับเปลี่ยนกลวิธี

ในการกู้ยืมเงินไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เนื่องจากการหาหลักทรัพย์ค้ำประกันมีความยากลำบาก จึงได้มีการประชุมเพื่อเปลี่ยนกติกาการกู้ยืมเงินใหม่

2) ปัญหาสมาชิกมีส่วนร่วม ปัญหาการประชุมของสมาชิกมีจำนวนน้อย ไม่เหมือนกับเมื่ออยู่รวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเดิม โดยทั่วไปการประชุมมักจะเป็นการประชุมของคณะกรรมการเป็นส่วนมาก

3) การประชุมปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ในปัจจุบันปัญหาของชุมชนยังมีไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องการกู้เงิน โดยสมาชิกไม่ส่งตรงตามกำหนดซึ่งก็สามารถแก้ไขได้ โดยเสนอให้มีการประชุมกรรมการออมทรัพย์เพื่อปรึกษาหารือและแก้ไขปัญหาของชุมชนที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้

4) การให้ความสำคัญของบทบาทผู้นำกรรมการบริหาร การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้นำกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์มีความสำคัญเป็นอย่างมาก และได้รับ

การยอมรับจากผู้นำ หรือประธานในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มและของชุมชน

2.3 ทำให้มีความตระหนักถึงบทบาทของแนวคิดประชาคมต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แนวคิดประชาคมในหมู่ที่ 6 และ 9 นี้ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสมาชิกได้เล็งเห็นความสำคัญของบทบาทของแนวคิดประชาคมที่มีต่อสมาชิกเป็นอย่างมาก โดยมีประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ประชาคมยังมีความสามัคคี สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในหมู่ที่ 6 และ 9 มีความเข้าใจในบทบาทการทำหน้าที่บริหารกลุ่ม ซึ่งมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มโดยถือได้ว่าเป็นลักษณะของประชาคม และสมาชิกทั้งหลายยังคงมีความสามัคคีกันเช่นเดิม

2) ความสะดวกสบายในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ การดำเนินการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ ภายหลังได้แยกออกจากกลุ่มใหญ่มาเป็นกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านของตน จึงกลายเป็นกลุ่มเล็กลงทำให้เกิดความสะดวกสบายในการจัดการด้านต่าง ๆ

3) การส่งเสริมคุณธรรม

แก่ประชาคม บทบาทหนึ่งของคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์ที่ได้ช่วยเหลือสมาชิกและชาวบ้านคือการส่งเสริมคุณธรรมแก่ประชาคมหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง

4) ความเสียสละเอื้ออาทร

ระหว่างสมาชิกและชุมชน วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ย่อมจะเห็นได้จากความเสียสละเอื้ออาทรระหว่างกลุ่มสมาชิกเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความประทับใจและการก่อตัวของการช่วยเหลือเพื่อบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนต่อไป

5) ทำให้เกิดการแข่งขัน

ระหว่างกลุ่มเพื่อความเข้มแข็ง การแยกตัวหรือการขยายตัวของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนี้ได้ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างกลุ่ม (ระหว่างหมู่บ้าน) ในเชิงสร้างสรรค์มิได้เป็นความขัดแย้ง ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งของแต่ละชุมชน

6) ทำให้ง่ายต่อการ

ประสานงาน การแยกตัวออกไปในลักษณะของการขยาย ปรากฏว่าการขยายตัวของหมู่บ้านอื่นมีลักษณะง่ายต่อการทำงาน

7) ความเสียสละของคณะ

กรรมการในการพัฒนาประชาคม สิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินการของคณะกรรมการบริหารกลุ่มให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลคือความเสียสละของคณะกรรมการกลุ่มที่มีความตั้งใจอันเกิดจากความศรัทธาต่อแนวคิดประชาคม

2.4 ทำให้เกิดการพัฒนาแนว

ความคิดประชาคมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณาผลกระทบในด้านแนวคิดประชาคมที่มีต่อชุมชน ย่อมจะกล่าวได้ว่าแนวคิดประชาคมซึ่งอาศัยการดำเนินงานที่ผ่านกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้มีผลกระทบต่อชุมชนหลายประเด็นดังต่อไปนี้

1) สมาชิกสามารถกู้ยืมเงิน

อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากความเข้มแข็งของกลุ่มที่ได้รับแนวคิดประชาคมทั้ง 3 หมู่ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน ย่อมเป็นการพิสูจน์ได้ถึงการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ที่สมาชิกสามารถกู้ยืมเงินอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) การบริหารจัดการด้าน

การฝากและถอนมีความสะดวก และรวดเร็ว การฝากและการถอนเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น และยังได้เน้นการพูดคุยปัญหาของชุมชนต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกได้ช่วยกันแก้ไขอีกด้วย

3) ทำให้เกิดเครือข่าย

ชุมชน ทั้ง 3 หมู่ ผลสำเร็จของแนวความคิด ประชาคมทั้ง 3 หมู่ที่สำคัญ คือสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั้ง 3 หมู่ ได้รวมตัวเป็นประชาคมชุมชนบ้านคุ้ม 3 หมู่ มีการพบปะพูดคุยปรึกษากันอย่างสม่ำเสมอทุกวัน ที่ 4 ของเดือน จึงเกิดเป็นเครือข่ายของประชาคมชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไป

4) ชุมชนมีงบประมาณ

เพียงพอในการพัฒนาโครงการ ผลของการแยกกลุ่มออมทรัพย์ไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ในลักษณะที่เรียกว่าการขยายแนวคิดประชาคมไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ทำให้สมาชิกได้แนวคิดในการบริหารจัดการด้านงบประมาณในลักษณะพอเพียงสำหรับการทำโครงการขนาดเล็ก มากกว่าการทำโครงการขนาดใหญ่

5) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

กว่าเดิม ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกดีขึ้นกว่าเดิมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ได้มีการประชุมปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคซึ่งได้รับการแก้ไขและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

6) การบริหารจัดการมี

ประสิทธิภาพและประสิทธิผล เมื่อกล่าวถึงการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์ ย่อมจะกล่าวได้ว่า แนวคิดประชาคมได้ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการของกลุ่มในด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นอย่างมาก

7) การปรับปรุงระเบียบ

กฎเกณฑ์เพื่อความเหมาะสม สิ่งสำคัญจากผลกระทบของแนวคิดประชาคมที่มีต่อหมู่บ้านขยาย ซึ่งได้รับแนวคิดด้านการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านของตน คือได้มีการปรับปรุงกฎเกณฑ์ระเบียบกติกาต่าง ๆ ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก ซึ่งทำให้การบริหารจัดการกลุ่มเป็นไปอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้าน: การขยายตัว และความยั่งยืนในชุมชนบ้านคุ้ม ตำบลคูเมือง อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ดังกล่าวมาข้างต้น สามารถที่จะเสนอแนวความคิดที่สำคัญหลายประการดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดของประชาคมหมู่บ้านในฐานะที่เป็นการพัฒนาแบบล่างขึ้นสู่บน แนวความคิดของประชาคมหมู่บ้านในชุมชนบ้านคุ้มนี้ เดิมเคยได้รับการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยกรมพัฒนาชุมชนก่อนปี พ.ศ. 2528 ซึ่งไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ ทำให้ประสบความล้มเหลว แต่ต่อมาได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยมีนายสัมฤทธิ์ กัลป์ดี เป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ และได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) แสดงให้เห็นถึงการเกิดประชาคมหมู่บ้านที่มาจากความต้องการของประชาคม โดยเป็นการพัฒนาแบบล่างสู่บน ซึ่งทำให้เกิดความยั่งยืนได้

2. แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงของประชาคมหมู่บ้านในฐานะที่เป็นการขยายตัว

ที่มีความยั่งยืน แนวคิดของประชาคมหมู่บ้านที่ได้ขยายไปสู่หมู่บ้านอื่น ๆ โดยผ่านการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้มีความยั่งยืนขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเกิดจากความมั่นคงของแนวความคิดประชาคมหมู่บ้านที่มีรากฐานมาจากอุดมการณ์ร่วมกันของชุมชน โดยก่อเกิดจากการพัฒนาตนเองโดยชุมชนของชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

3. ทิศทางสังคมในฐานะที่เป็นโครงสร้างของแนวความคิดประชาคมหมู่บ้าน ชุมชนบ้านคุ้มมีความเป็นประชาคมหมู่บ้านสูง กล่าวคือ แม้ว่าจะมีการขยายตัวของการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในแต่ละหมู่บ้าน แต่สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของแต่ละหมู่บ้านยังคงทำหน้าที่เป็นประชาคมหมู่บ้านในอีกบทบาทหนึ่งด้วย โดยมีการประชุมร่วมกันในวันที่ 2 ของทุกเดือน สำหรับหมู่ที่ 2 และ 9 ส่วนหมู่ที่ 6 เป็นวันที่ 5 ของทุกเดือน บ่งบอกถึงความสามัคคีในการสำนึกถึงอุดมการณ์ การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อต้องการระดมความคิดร่วมกันถกเถียงปัญหา เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านที่ยั่งยืน เราอาจกล่าวได้ว่าทิศทางสังคม

ของชาวบ้านคุ้ม คือความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติอย่างเหนียวแน่นสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ การตั้งหมู่บ้าน จึงถือเป็นโครงสร้างทางสังคม ที่แน่นแฟ้นต่อการพัฒนาแนวความคิดประชาคมหมู่บ้านเป็นอย่างมาก

4. การเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้านในฐานะที่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความยั่งยืน การที่ประชาคมหมู่บ้านเป็นพลวัตเนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงขยายตัวไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ นั้นสามารถศึกษาเป็นกระบวนการดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทผู้นำและกระบวนการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในฐานะที่เป็นผู้นำที่ทำให้เกิดการประชุมปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยกลไกของกระบวนการรวมตัวของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้น มีอุดมการณ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์และความอดทนในการดำเนินการจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4.2 คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของกลุ่มอย่างเคร่งครัดซึ่งเป็น

รากฐานในการขยายตัวไปสู่หมู่บ้านอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.3 คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้มีประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการนำแนวคิดประชาคมหมู่บ้านไปสู่หมู่บ้านอื่นได้เป็นอย่างดี

4.4 คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้มีการดำเนินการขยายอุดมการณ์ของกลุ่มไปยังสมาชิกรุ่นใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

4.5 คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยในแต่ละกิจกรรมย่อย ๆ จะมีคณะกรรมการซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการติดตามประเมินผล และตรวจสอบการดำเนินการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร

5. ความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้านในฐานะของการมีเป้าหมายที่สำคัญต่อชุมชน เนื่องจากการมีภาวะผู้นำในชุมชนที่เข้มแข็ง ประชาคมเกิดจากชุมชนเอง หากมีความขัดแย้งของสมาชิกในการถกเถียง

ถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ท้ายที่สุดชุมชนก็ต้องยอมรับมติของประชาคม การเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้านในการขยายตัวและความยั่งยืนนั้น จึงเกิดจากการที่ประชาคมในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีเป้าหมายของชุมชนที่ต้องการความเป็นชุมชนที่มีเศรษฐกิจพอเพียง ความเอื้ออาทร มีจิตใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้มีความยั่งยืนตลอดไป

6. ความยั่งยืนของแนวความคิดประชาคมหมู่บ้านในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคม

แนวความคิดประชาคมหมู่บ้านนี้อาจกล่าวได้ว่าความเป็นชุมชนบ้านคุ้มที่มีทุนทางสังคมสูง ซึ่งเกิดจากความเป็นปึกแผ่นทางสังคม จากการเป็นเครือญาติ และความเป็นชุมชนตามจารีตประเพณีฮิด 12 คลอง 14 ทำให้ชุมชนมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน โดยได้ตระหนักถึงปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้นมาจากผลกระทบของปัจจัยภายนอกต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาของรัฐ สื่อสารมวลชน และอื่น ๆ ที่เข้ามาในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงได้ร่วมกันจัดประชุมประชาคมภายหลังการกู้ยืมเงินจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่ออภิปราย ถกเถียง แสดงความคิดเห็น และพร้อมใจกันแก้ไขปัญหามาของชุมชนอย่าง

ต่อเนื่อง จนกลายเป็นวัฒนธรรมเสมือนเป็นสถาบันหนึ่งในชุมชนที่ต้องมีการปรึกษาหารือ อภิปราย ถกเถียงและการแก้ไขปัญหามาของชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นอย่างยั่งยืน แม้ว่าจะมีการขยายตัวไปยังหมู่บ้านอื่น แต่ได้มีการพัฒนาเป็นเครือข่ายประชาคมโดยมีการประชุมประชาคมทั้ง 3 หมู่ร่วมกันทุกวันที่ 4 ของเดือน ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่า แนวความคิดของประชาคมหมู่บ้านคุ้มกำลังกลายเป็นสถาบันทางสังคมหนึ่ง และแนวความคิดของประชาคมหมู่บ้านคุ้มนี้ ยังได้กลายเป็นวัฒนธรรมที่ได้ฝังรากลึกอยู่ในหัวใจของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ทุกคน

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงประชาคมหมู่บ้าน: การขยายตัวและความยั่งยืน” ได้พบว่าคุณลักษณะประชาคมหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านเป็นการใช้แนวคิดประชาคมหมู่บ้านจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ที่ 2 ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) เป็นลักษณะดำเนินการแบบล่างสู่บน ต่อมาได้ขยายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไปยังหมู่ที่ 6

และ 9 ซึ่งเกิดจากความต้องการของสมาชิกกลุ่มในแต่ละหมู่บ้าน

การที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของประชาคมหมู่บ้านในลักษณะการขยายตัวไปสู่หมู่บ้านอื่นนั้น มีปัจจัยหลายประการกล่าวคือ 1) นโยบายของรัฐได้เน้นการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้าน โดยการให้เงินทุนเงินล้านซึ่งทำให้มีงบประมาณเพียงพอที่จะพัฒนาแต่ละหมู่บ้าน 2) ความพร้อมด้านศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารองค์กร โดยที่สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเดิมซึ่งมาจากหมู่บ้านอื่นได้ดำเนินกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์กติกาของการออมทรัพย์อันแสดงถึงความพร้อมของทรัพยากรมนุษย์ที่มาจากหมู่บ้านอื่นสามารถบริหารกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้แยกออกไปตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในหมู่บ้านของตน 3) การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น โดยรัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นซึ่งเป็นแนวทางที่ประชาชนชื่นชอบและปรารถนาที่จะพึ่งตนเอง 4) การขยายตัวของสมาชิกและเงินฝากเพิ่มมากขึ้น โดยเห็น

ประโยชน์ของการฝากเงินที่ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยควรมีจิตสำนึก ความตระหนักและความตั้งใจของคณะกรรมการที่ต้องการขยายกระบวนการเรียนรู้ไปยังหมู่บ้านอื่น และ 5) การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน โดยการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เห็นความสำคัญของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ได้สร้างอาคารต่าง ๆ ให้กับกลุ่ม

ผลกระทบของแนวความคิดประชาคมที่มีต่อหมู่บ้านคู้ม (เดิม หมู่ที่ 2) และต่อหมู่บ้านอื่น (หมู่ที่ 6 และ 9) อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลกระทบในทางบวกที่เกิดจากการร่วมมือร่วมใจ มีความเสียสละของคณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จึงทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาของชุมชน นำปัญหาต่าง ๆ เข้าสู่การประชุมประชาคมเพื่อดำเนินการแก้ไขตลอดเวลา คณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์และสมาชิกมีความตระหนักถึงบทบาทความสำคัญของประชาคมที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน และเกิดกระบวนการพัฒนาแนวความคิดประชาคมหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหา

ชุมชนอย่างยั่งยืน จนกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงต่อไป

เราอาจกล่าวสรุปได้ว่า แนวความคิดประชาคมหมู่บ้านได้เริ่มจากการรวมกันของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและได้พัฒนามาเป็นการประชุมอย่างไม่เป็นทางการจนมีการประชุมอย่างเป็นทางการของทุกเดือน และมีการพัฒนาเป็นเครือข่ายประชาคมชุมชนร่วมกันทั้ง 3 หมู่ เพื่อมาอภิปราย ถกเถียง การแก้ไขปัญหาทุกเรื่องของชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น และยั่งยืนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากการศึกษาพบว่า แนวความคิดประชาคมหมู่บ้านที่ได้ขยายตัว ไปยังหมู่บ้านอื่น ซึ่งมีความยั่งยืนนั้น เกิดจากกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่พัฒนามาจากความต้องการของชุมชน โดยมีลักษณะของการพัฒนาจากล่างสู่บน ทำให้เห็นได้ว่าการพัฒนาใด ๆ หากเกิดจากความต้องการของชุมชนแล้ว ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนานั้น ๆ

2. ข้อเสนอแนะทางการพัฒนา

แม้ว่าจากการศึกษาพบว่า การขยายตัวของแนวความคิดประชาคมหมู่บ้านกลุ่มไปยังหมู่บ้านอื่น สามารถดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีการคาดหวังว่าจะเกิดความยั่งยืนต่อไป แต่การพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของแนวความคิดประชาคมควรต้องดำเนินต่อไป โดยการช่วยเหลือในด้านวิชาการจากหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน ซึ่งการช่วยเหลือดังกล่าวควรมาจากการร้องขอจากประชาคมหมู่บ้านโดยตรง เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านการทำบัญชีของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สมาชิกต้องการ เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปควรที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน และควรที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มออมทรัพย์กับแนวความคิดประชาคมหมู่บ้าน ซึ่งสามารถบูรณาการรวมเป็นสถาบันประชาคมหมู่บ้านได้

บรรณานุกรม

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2540). *วัฒนธรรมคือทุน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2543) . *วิวัฒนาการของประชาสังคมในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2549). *ทุนทางสังคม: แนวคิดทางสังคมวิทยา*. *วารสารการพัฒนาท้องถิ่น*, 1 (1), 25-30.
- อนุชิต พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล (บรรณาธิการ). (2542). *ขบวนการประชาสังคมไทย: การเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์บุ๊กเซนเตอร์.
- Hadenius, A. , & Uggle, F. (1966). Making Civil Society Work, Promoting Democratic Development: What can States and Donors Do? *World Development*. 24(10),1621-1639.
- Yoshihide, Sakurai, & Srisontisuk, Somsak. (2003). *Regional development in Northeast Thailand, and the formation of Thai civil society*. Khon Kaen: Khon Kaen University.